Број 23.

Излази сваки дан осим понедељка и дана иза празника.

Све што се уређивања листа тиче, као рукописе, писма, исправке итд., треба слати уредништву.

Телефон: 3-29.

СЛОБОДА

СОЦИЈАЛДЕМОКРАТСКИ ДНЕВНИК

Год. VI.

Претплатна цена:
на 1 недељу К 1·20
„ 1 месец „ 5·—
„ 3 месеца „ 15·—
„ пола год. „ 30·—
„ целу год. „ 60·—
Појединн број 20 п.

Новац, рекламације итд. треба слати на администрацију.

Власник: Српско-буњевачки Агитациони Одбор Социјалдемократске Странке.

Среда, 21. новембра 1918. год.

За уредништво одговоран: Душан Гушановић. Администрација: Нови Сад, Ћурчијска улица бр. 21.

За јединствену државу Срба, Хрвата и Словенаца.

Потпуни политички и војни успех, кога је Србија, иако уз цену неизмерних жртава, постигла у светскоме рату, имао је у великом делу војвођанског Српства и штетних и нежељених последица.

Широки слојеви народни и велики део наше старије интелигенције, чији су конзервативни и ексклузивни назори о нашем одношају спрам једнокрвних Хрвата, Буњеваца и Славенаца у задње доба почели да копне под страховитим ударцима судбине, постали су под утицајем победничкога заноса поново пријамљиви сепаратистичкој агитацији српских франковаца. Идеја искренога споразума са једнокрвном браћом на основу узајамне попустљивости и напредна начела јединства и једнакости свих јужних Славена почела су да узмичу испред наше старе тесногрудости и одвојености, а ексклузивне, или још тачније, праведноме споралуму са Хрватима и Буњевцима несклоне тежње политичких реакционара наилазе поново на плодно земљиште и освајају власт над духовима.

И ако ова појава неће имати одлучнога утицаја при коначноме решавању нашег националног питања, јер су војвођански Срби тек двадесети део наше етничке целине, ипак је животна потреба целокупнога народа, да се и у овим крвјевима што пре изврши и онако неминовни преображај духова у демократскоме правцу народног јединства и једнакости свих јужних Словена.

Наша је намера да овде изнесемо све оне чињениде наше националне и европске политике, које ће необично јасно осветлити погрешност и штетност ових сепаратистичких струја и животну потребу јединства и једнакости свих делова нашега троименог народа. Но, пошто за лечење свакогв зла, треба наћи и корен му, то ћемо прво критички размотрити дубље узроке, због којих се у овом делу народа тако упорно одржавају и шире ексклузивне и нетрпљиве тенденције.

Један од главних узрока лежи у карактеру војвођанских Срба, који се одликује несташицом критичкога духа и политичком и интелектуалном наивношћу и претераним оптимизмом. Ове особине, које су по свој прилици ллодови стално повољних национално-економских прилика, добиле су богату храну у досад невиђеним успесима српскога оружја и политике и у пријатељству тренутно најмоћнијих светских држава и створиле су код нашег света осећање потпуне безбедности и самозадовољства (suffisance). а овако душевно стање није ни мало склоно предусретљивости и споразуму и врло је погодно тло за одржавање ексклузивних и сепаратистичких идеја. Друга околност која потпомаже овај душевни расположај је психолошке природе и оснива се на свакидањем искуству да сит гладноме не верује. Војвођански део нашег народа је физички најмање патио у рату, а у економскому погледу је услед ратне конјунктуре, постигао досада највећи степен материјалнога благостања. Последица тога је подигнуло осећање личне добробити (subjektives Wohlbefinden), а ово је услед изненадног ослобођења и остварења вековних снова потенцовано до највишег степена самосвести и самопоуздања. Због оскудности критичкога духа и нашег претераног оптимизма ми и нехотице преносимо овај суд о својој снази и на остале делове Српства, мислећи зар, да кад је нама добро, да не може ни код осталих друкчије бити. Ово чисто субјективно схватање о снази целокупнога нашег народа је повод једној фаталној појави, а то је необавештеност или, што је још опасније, лакомислено превиђање правога стања ствари у у средиштима и изворницима српскога народа.

Изгледа, да ми немамо или нећемо да имамо појма о огромним и неизмерним крвним и материјалним жртвама нашега племена у Србији, Босни и Црној Гори. Ова појава је нарочито опасна и судбоносна, јер баш сад доживљујемо слом наших најближих суседа, чији је главни узрок био необавештеност, односно намерно превиђање непријатних чињеница.

Главна и основна дужност наше националне политике је да рачуна са стварношћу и да отвореним очима гледа истини у лице. А стварност нам следећу слику пружа: матица нашег народа, етнографско и физиолошко средиште наше, наше племе у Србији, источној Босни, Херцеговини и Црној Гори је уморно, изцрпљено и десетковано; губитак живе снаге је огроман и у најближем времену ненакнадив.

Државна и друштвена дезорганизација, управо tabula rasa и економска исцрпљеност допунују овај тек површни приказ о правоме стању тих земаља и ми са отрахом и трепетом очекујемо тачну и бројкама оверовљену билансу рата.

После ове тек набачене слике унутрашњена стања нашега средишта, размотримо чињенице наше спољне политике.

Геополитички положај српског племенског подручја је врло тежак и осетљив, јер се налази на ударцу светских интереса. Дунавска и моравско-вардарска долина је пролаз и раскрсница светских путева и веза трију континента и трију мора. Због тога су те две долине биле и остаће за вечита времена циљ и предмет борбе (Kampfobjekt) свих наших ближих а као што смо у светском рату видели и даљих суседа. Ову осетљивост нашега геополитичкога положаја повећава још и слабост наших ничим не заштићених северних граница, услед чега ће бати Војводина бити стратешка Ахилова пета наше будуће државе. А ту околност морамо нарочито ми овострани Срби озбиљно схватити, јер ако за икога онда за наш цели народ важи она немачка крилатица: Feinde ringsum (душмани свуда).

Знам да ће први и по изгледу најјачи приговор бити, да су највећи и најмоћнији народи светски наши пријатељи и савезници. Да је ово пријатељство политичко, дакле и променама подложно хоћу тек да набацим, али нарочито хоћу да истакнем једну много важнију геополитичку чињеницу, а то је да су сви наши вековни непријатељи наши суседи, а сви наши истина моћни пријатељи географски удаљени и непријатељским подручјем одељени, колико пак ту чињеницу морамо ценити, показало нам је горко искуство светскога рата. Али има још један јачи историско-политички аргумент против овога приговора. Историско нам искуство показује, да је укрштање и конкуренција интереса суседних народа и држава један мање више сталан и непроменљив фактор међународне политике, док су међутим односи географско удаљених држава и народа, а и читава светско-политичка констелација сила у много већем степену подложни променама и зависни од различних политичких конјуктура (Срби са Турцима за 40 год. 4 рата, са Бугарима за 36 год. 3 рата, са Мађарима за 56 год. 2 рата, са Немцима 1 рат, са Арнаутима сталне борбе). Нама ништа на свету не може загарантовати вечито пријатељство и савез Француза, Енглеза и Америка-

наца, а да ће се интереси наших најближих суседа стално и непромењиво укрштати са нашима то је историски и геополитички аксиом.

Други би приговор био, да су наши главни непријатељи, Немци, Мађари и Бугари исходом светскога рата у највећој мери ослабљени и због тога безопасни. Међутим опће је позната чињеница да се народи и државе много брже и лакше опорављају од ратних губитака, него се мисли (Француска 1870., Русија 1905., уз то још I. револуција, Бугарска, Турска 1913. Исто тако је природно, да ће се велики народи и они који су мање патили од ратних недаћа, пре опоравити, него мањи или више пострадали. На жалост сви наши бивши и будући непријатељи су мање изгубили у рату него Јужни Словени, а нарочито Срби. Ја незнам, има ли игде још немачког, мађарског или бугарског огњишта непоправљеног а и њихови крвни губици су чисто ратно-војничке природе, јер код њих нија било читавих хекатомби помрлих жена и деце. Природна последница тога ће бити да ће они пре зацелите своје ране, него што ће нам то драго бити а осим тога ће их и мисао реванша увек на истрајан напор и спремање подстицати.

Саберимо све ове чињенице: огромни губици и изцрпљеност нашег етнографско-физиолошког средишта, спољно-политичке бриге садашњости

затим проблеми будуће наше спољне политике: наш ванредно осетљиви и важни геополитички положај на светској раскрсници, који ће бити вечити предмет аспирација наши великих и малих непријатеља, њихова отратешка близина, мања исцрпљеност, а географска удаљеност наших вероватних савезника и слабост наше северне границе, затим сталност укрштања интереса наших, непријатељских суседа са нашима, мисао реванша код њих и најзад несталност и променљивост међунарооне политичке констелације сила, понављам, саберимо све ово и онда ће нам као сунце јасно бити, да ми сами не можемо бити довољно јаки, да би себи могли дозволити раскош једне ексклузивне и споразуму са најближом и једнакокрвном нам браћом несклоне политике. Исто тако се не смемо нипошто ослонити једино на тронутни, истина, ванредно повољни, али и променама подложни међународни положај, него морамо у искреној заједници са осталим Јужним Славенима, а и према несумљивој жељи главних представника Антанте, што пре уредити своју јединствену и демократску државу, чија ће *унутарња* снага бити један сталан и непромењив фактор, који ће свима њеним грађанима давати јачу и поузданију гаранцију за личну и власничку безбедпост, него ли и најповољнији распоређај сила, који је често врло брзим променама подложан (фашода 1897., склапање ентенте cordiale 1904.)

На крају још нешто и за оне којима сви ови разлози нису довољни.

Шта је била традиционална политика наших најмрскијих и најопаснијих непријатеља и крвника, Аустро-Мађара?

Подели, па влвдај

Шта је чинио Кусн, а шта Раух, та оруђа бечке камариле и мађарског феудализма и шовинизма. Шта су биле, још пре неколико месеци тежње Тисе и Векерла, а шта аустријских Немаца?

Ни по коју цену не допустити да се Јужни Словени споразуму и уједине.

Шта је врућа жеља наших крвних непријатеља Немаца, Мађара, Бугара и Талијана? Да ли јединство или раскол Јужног Словенства?

Одговорите српски франковци!

Др. В. Јојкић.

Дочек војводе Петра Бојовића.

У понедељак беше малим летацима објављено, да по подне у 2 часа стиже у Нови Сад лађом војвода Бојовић, заповедник прве армије са својим штабом.

У један сат по подне кроз варош је већ крстарила искићена народна коњица, а грађанство је журило пут дунавске паробродске станице.

Лађа је стигла тек око пола 4 сата. На обали су дочекали војводу: г. Драг. Милојевић командант дунавске дивизије са својим штабом и почасна чета; Задруга Срба Новосађана, Новосадска Трговачка Омладина, Академска Омладина, Српски Народни Одбор, Велики Народни Савет и Народна Управа.

Војводу Петра Бојовића поздравио је г. Аркадије Варађанин подпредседник Српског Народног Одбора, нашто се овај укратко захвалио и напоменуо, да његова прва армија пробивши непријатељски фронт појурила је као бујица, да пригрли браћу своју потиштену, носећи им жељену слободу.

На балкону варошке куће поздравио је војводу у име града Новога Сада градски начеоник г. Јован Живојновић, нашто је војвода Бојовић одговорио и захвалио се, дајући уверења, да је српски војник јунак и великодушан.

После тога је г. Јован Храниловић, прота руски и члан Великог Народног Савета поздравио војводу и у име Хрвата и браће католика, истичући заслуге српске војске за ослобођење Славена, рекавши: Остајте овде, ми вас молимо, јер данас ми смо једно и нико нас више неће одвојити.

Војвода се захвалио и поздравио државу Словенана, Хрвата и Срба. За тим су војводи представљене поједине групе и представници корпорација а католичко свештенство га је поздравило, на чему се војвода топло захвалио рекавши: „Брат је мио, ма које вере био“.

ПОЛИТИЧКИ ПРЕГЛЕД

Мађарска, Немачка, Аустрија.

Холандски листови извештавају, да ће се конференција савезника, која је сазвана за 10. децембар (по нов. кал.), позабавити п питањем, како и на који начин да се успостави мир и поредак у Немачкој, Аустрији и Мађарској, као и о томе, да се у овим државама имају неодложно успоставити законите власти. Савезници са неповерењем гледају развој ствари у овим државама.

Одговорност је за све једнака.

На откривења баварске нове владе пишу енглески листови следеће:

— Ми се надамо, да ће се Немачка најзад зауставити на ма каквој државној форми, но ми не можемо никакве разлике правити између делова бивше немачке царевине и не можемо ни једном делу загарантовати, да ће од одговорности због рата бити поштеђен. Баварска је у оној истој мери учествовала у ратним догађајима, као и све остале немачке државе. Лерхенфелдова откровења нас јоште утврђују у нашем убеђењу, да су све државе тадање немачке царевине захтевали свој део одговорности у царевинским пословима. Због тога нека сви очекивају једну и исту пресуду и казну, која ће им се по заслузи одмерити и која мора одговарати ономе размеру злочина, која су Немци над свима народима света починили.

Генерал д'Еспере о нашем уједињењу.

Пре неки дан је делегација Југославенског Народног Вијећа из Загреба преко Земуна отпутовала у Београд, да се са српском владом поразговори о нашој новој, јединственој и нераздељивој држави Словенаца, Хрвата и Срба, и том приликом су посетили генерала д'Есперea, који им је рекао између осталога и следеће:

— Ја и цео француски народ се од свег срца радујемо, да су се Срби и остали јужни Славени ослободили. Ово ослобођење схвата народ француски за најдрагоценији резултат рата. Радост Француза је повећана и због тога, што знају и што су уверени, да су ослобођена браћа једнодушна и да се осећају неразвојимима. У име француског народа вам желим, да ваше уједињење буде дуготрајно и вечито.

Централне силе не могу учествовати на мировном конгресу.

Француски листови пишу, да они немачки и немачко-аустријски и мађарски делегати, који буду изаслати у сврху преговора о прелиминарном миру, неће учествовати на *париском* мировном конгресу, него ће им се тек примљени закључци ставити до знања.

Крај Никола и врховног Фридрих пред судом?

Један бечки полудневни лист дознао је наводно из сигурнога извора, да се позвани фактори озбиљно баве питањем, да се чланови бивше аустроугарске династије, у првом реду велики херцези Фридрих и Франц Салватор, а евентуално и сам краљ Карло стави пред суд и неки армијски заповедници, као и многи министри из бивших влада.

Одлука велике народне скупштине у Црној Гори.

Велика Народна Скупштина у Подгорици, сабрана од српског народа у Црној Гори, на седници својој од 13. т. м., а процењујући историјске, политичке и економске интересе Црне Горе, одлучила је:

1. Да се краљ Никола Петровић I. Његош и његова династија збаце са црногорског престола;

2. Да се Црна Гора са братском Србијом уједини у једну једину државу, под династијом Карађорђевића, и тако уједиње-

на ступи у заједничку отаџбину свога троименог народа: Срба, Хрвата и Словенаца;

3. Да се избере народни извршни одбор од 5 лица, који ће руководити пословима, док се наше уједињење Србије и Црне Горе не приведе крају, и

4. Да се о овој скупштинској одлуци извести бивши Краљ Црне Горе Никола I., Влада краљевине Србије, пријатељске, споразумне силе и све неутралне државе.

Ова је одлука донесена једногласно: акламацијом и поименичним гласањем. Народ је примио ту одлуку са одушевљењем и верује у своју будућност. Сутра дан одржана је свечана служба у славу уједињења, и настало је народно веселје у целој земљи.

Џорџ Лојд о поступку савезника.

Пре неколико дана је Џорџ Лојд говорио у Њукестлу, којом је приликом рекао, да онај мир, који ће се на мировној конференцији закључити, мора бити непоколебиво праведан мир. О ратној отштети је рекао, да је начело, да ко губи дужан је платити. Па према томе ће се начелу и са Немачком поступити; она мора ратне трошкове надокнадити, чија ће висина одговарати њезиној финансиској снази. Но она не може ратну отштету на тај начин платити, што ће претрпати Енглеску немачким јефтиним еспапом. Џорџ Лојд опомиње слушаоце на оно, уосталом врло тачно, начело, које је у своје време победна Немачка поставила победној Француској: Ко губи дужан је да плати!

Затим се Џорџ Лојд пита, да ли би требало некога казнити као зачетника рата и на то одговара следеће:

— Ја нећу политику освете, али ипак се мора нешто урадити, како би они, који би у будуће добили вољу, да овај свет поново гурну у такову несрећу, какву ми сада преживљујемо, знали шта их за то чека. Они, који су са заробљеницима нашима нечовечански поступали, морају примити казну. Ми ћемо мирне савести отићи пред суд. Победу су својом неустрашивошту извојевали наши људи и ово треба да имају на уму сви они, који буду по начину пруског милитаризма омаловажили наше мало острво. Судбена истрага за зачетницима рата мора да буде праведна и без икаква попуштања морају се достојно казнити сви они, који су изазвали ово ужасно клање. Исто тако се морају казнити и пирати са немачких подморњача. Овде морам нагласити само толико, да се према краљевима и царевима другом мером мора мерити, но што се то чини према сиротим несретним злочинцима. На народна права су учињена два непобитна злочина: ратни план је један, а други је гажење народних права. Морамо настојати, да се конзеквенције овога крвавога рата никада не забораве. Трудити се морамо, да нашим неустрашимим поступком, без милости, али праведним начином у будуће онемогућимо, да се оваки слични злочини понове.

Пашић саставља југославенску владу.

Из Загреба јављају, да је Николи Пашићу, који се сада налази у Паризу, поверен састав концентрационога кабинета и да је он владу већ и саставио. Након свога повратка ће у овај кабинет да узме и дезигниране министре, као и заступнике из осталих југославенских крајева. Власт овога министарства ће се простирати на целу територију нове државе Словенаца, Хрвата и Срба.

Вилсонов пут у Европу одгођен.

Њујоршки дописник париског листа „Times“ јавља: На месту, које је обично врло добро информисано, известили су ме, да је Вилсон свој пут у Европу одгодио до свршетка децембра. Неки амерички листови пак пишу, да не би било чудновато, ако би се Вилсон од свога пута и одрекао, па иако не сасвим, а оно бар на прве седнице мировнога конгреса да не учествује, пошто се Вилсоновоме путу противи не само републиканска, него и демократска партија.

Браћа — браћи!

Приликом доласка делегације Хрватскога Народнога Већа, београдски полузванични лист „Самоуправа“ доноси следећи чланак:

„На дан 14. т. м. стигла су из лепога Загреба драга браћа: Хрвати, Словенци и Срби, цвет нашега народа из Хрватске, Словеначке, Босне и Херцеговине, по ранијим заслугама својим у борби за народна права и слободу акредитовани представници народни, да се у договору са браћом из Србије, споразумеју око извођења судбоносно великих и важних одлука које су потекле из саме душе једнога народа са три имена, и које имају да отворе еру боље будућности тешко напаћеном и силно искушаном народу, чија здрава и будна свест у братској, искреној и чврстој заједници, види општи народни спас, и најпоузданију материјалну основу за бољу будућност, народну и државну...

У Београд су дошли, дакле, не гости, него рођена браћа наша, не туђинци, него равноправни и слободни чланови велике народне задруге — *Југославије*. Дошли су да се споразумеју са својом браћом о добру и напретку своје куће, своје државе, својега огњишта, своје судбине. Ми Срби из Србије, када смо, у данима пуним забуна и тегоба доказивали народно јединство Срба, Хрвата и Словенаца, нисмо то радили у неким посебним, егоистичким тежњама и смеровима, него у чврстом и искреном уверењу, да даљи опстанак и здрава будућност нашега народа са три имена, од нас, од наше савести траже, да уједињени са свом браћом својом, заједнички, договорно и у искреној и правој љубави, изградимо и подигнемо видну, светлу, чисту и здраву народну кућу, у којој ћемо сви моћи радити мирно и слободно на заједничкоме нам бољитку. Те жеље и тежње наше, по здравој и будној свести хрватске нам и словеначке браће, и после принесених неизмерних жртава и извршених огромних напора, постале су *дело*, по самоме гласу народа, који је, у данима овако великог историјског значаја нарочито, у истини, глас сина божјег.

Довршење и практично извођење тога дела обележава се, дакле, најприроднијом и најбољом манифестацијом: *братским састанком*, који има да донесе здраве и корисне плодове. Тај састанак је, дакле, само логична последица одлука, у којима се оцртала сама душа нашега народа.

Драгој нам браћи, њиховој доброј вољи, њиховој тежњи да, у договору са браћом из Србије, што пре и што боље, пораде на практичном извршењу јасно и одлучно исказане, живе жеље народне о народноме нам јединству, — упућујемо, дакле, наше најусрдније жеље за потпун успех поверене им, велике и деликатне мисије, те да, када се врате домовима својим, буду у стању рећи свима и свакоме, да су у Србији нашли онакву браћу, какву је душа хрватске нам и словеначке браће жарко желела. У то име, поздрављамо их усрдним српским поздравом:

Добро нам дошли, и живели!...

Домаће вести.

Коста Јорговић. У понедељак је умро у овдашњој варошкој болници Коста Јорговић. Он је као будимпештански ђак почео учествовати и у социјалистичком покрету 900-тих година, али његовом несрећом западе у канџе познатог народног варалице Вилмоша Мезефија, који је и њега преварио, као што је и толике друге варао. Доцније се Јорговић бавио својим приватним пословима, а агилан је био у покрету занатлијске омладине. У задње време се пак изгладиле све несугласице међу нами и — тада га неумитна смрт уграби. Мртви остаци Косте Јорговића пренешени су јуче, у уторак, у капелу на Успенском гробљу, где ће се данас, у среду, опојати и покопати. Спомен његов ћемо чувати дуго и дуго!

У пажњу. Скрећемо пажњу позваних, да у интересу народног здравља започети посао на одржавању чистоће вароши не застану само на појединим главнијим улицама, које су запуштене тако, да је просто немогуће кроз њих пролазити. Надамо се, да ће позвани то учинити што пре, имајући у виду, од колике је важности чистоћа по народно здравље.

Оскудица у становима. Многи нам се жале, да у Новом Саду просто нису у стању да нађу стана. Многи другови, који се вратише са фронта, остадоше без стана. Овоме се може помоћи тиме, да се сви закључани и напуштени станови реквирирају.

Састанак Народне Управе. Данас у среду, 21. новембра састају се у Новом Саду чланови изабране Народне Управе за Банат, Бачку и Барању.

Пажња! Ко има каква потраживања од новосадског Црвеног Крста, нека то пријави благајнику друштвеном Душану Кенигштетлеру (Житна пијаца број 5.) и то за осам дана, рачунајући од данас.

Писмо из Београда.

Београд, 18. нов. 1918.

После трогодишњега ропства туђину и пошто је сад при послетку до коже опљачкан и разривен од варварског непријатеља, глађу и зимом мучени Београд

плива данас у одушевљењу и радости, Београд данас учествује у реткој свечаности: присаједињењу своје браће из Хрватске, Славоније, Далмације, Босне и Херцеговине и осталих крајева, где Југославени живе, Србији и кроз ову Југославији.

Представници Народног Већа Словенаца, Хрвата и Срба, који су пре неки дан допутовали из Загреба са одлуком, да се присаједињују Србији у једну јединствену југославенску државу.

На глас о овоме цео је Београд устао на ноге и своме великом одушевљењу дао израза у импозантним манифестацијама, приликом којих су поздрављени представници Народног Већа и престолонаследник Александар, који се је појавио на балкону одушевљено поздрављен.

У Београд је стигла из Загреба мисија апотекара, лекара и медецинара, да помогне београдским опљачканим болницама, које је непријатељ при свом повлачењу опљачкао и оставио без кревета и лекова, без дрва и хране. Мисију води г. др. Лохерт шеф санитета.

Ових дана у Београд је дотеран познати крволок и српски џелат Витман, кога је ухватио у Тамишвару Боривоје Петровић капетан I. кл. Иако су се надлежни старали, да спровођење овог крволока и ревног извршиоца зликовачких жеља старе Аустроугарске у Србији остане у тајности пред грађанством, ипак се је дознало и спровођење је било праћено бурном демонстрацијом, приликом које је зликовац био од стране грађанства испљуван и војници су муке имали, да га одбране од раздраженог света. Но сад се налази на сигурном месту где ће одговарати за сва злочиначка дела своја.

Како нас са поузданог места из Загреба извештавају, тамошњи меродавни кругови решили су: да југославенска војска од сад носи увиформу српске војске. Сходно овоме српска врховна команда издала је наредбу, да се забрањује ношење униформе старе аустроугарске војске, пошто присуство исте врђа осећаје српских и југославенских официра и војника. Они, који се томе не буду покорили, имају се удалити преко демаркационе линије.

Код антантине војске одушевљење је за Србију велико, нарочито код Енглеза и енглеских официра, који у великом броју носе српске шајкаче.

Тако Београд тешке зимске дане без дрва, хлеба и сваке друге опскрбе проводи у одушевљењу и славе остварење својих народних снова. *Вереш.*

Демократија и социјализам.

Демократија значи владавину народа или таква државна форма, која не познаје привилегија што се оснивају на рођењу и својини, која хоће подједнаке могућности образовања за све, слободно ступање свију у јавне службе. Порекло и својина не треба да буду унутрашња вредност и признање те вредности од стране народне заједнице.

Па је ли уопште могуће укинути привилегије докле постоји својина у својој данашњој форми, која је тако неједнако подељена на поједине чланове друштва и са којом су везане неограничене привилегије оних, који је имају? — Не! О државноправној једнакости грађана данас не може бити говора све дотле, докле један плива у изобиљу а други се дави у немаштини. Шта користи грађанско право оном раднику, који нема нигде ничега и да не би гладовао мора од јутра до мрака да аргатује у радиони и на њиви? Његов послодавац не може га спречити да врши употребу од својега права. Али да ли такав један радник доиста има своје право? Да ли он може слободно да манифтстује своју вољу? — У безброј случајева то се не дешава. Радник, који сваког часа стрепи да га послодавац, не давши му рада, не лиши хлеба, не може да има своје воље и његово грађанско право је илузорно. Он се мора покоравати вољи послодавца и своје право ставити у његову службу. — Богаташ, који има капитала и којем тај капитал доноси велика профита и дохотка ма да он не мора ни једним прстом да макне — има целога дана времена образовати се и старати о своме уверењу, он има и средстава да том уверењу принесе велике материјалне жртве. Сиромашни најамни роб пак, који ради у радионици и живи, нема ни времена ни новаца да у истој мери служи својој ствари. Он нема могућности да се на сличан начин политички образује и обогати тако да, са претпоставком да има способности, може да постане од вођенога — вођ, од бирача — изабран. Ми знамо да велико пожртвовање и сјајни идеализам нижих класа, спојени са добром организацијом, данас у великој мери паралишу тај недостатак; али то није свуда и увек. И може наступити доба када ће богаташи бранећи своје интересе показати далеко више политичке делатности, него ли данас. У колико се демократија више развија и напредује у толико ће то чешће бити случај. (Свршиће се.)

НАЈНОВИЈЕ.

Енглеска флота против бољшевика.

Као што из Лондона јављају, енглеска се флота од више дана налази у сталној спреми, да на прву реч може отпловити. Заповедник флоте је добио одговарајућа наређења у затвореном писму. Листови говоре, као да то стоји у свези са једном општом акцијом противу бољшевика у Русији.

Чехословачка и Баварска.

Немачки листови из Минхена говоре, да је Клемансо Чехословацима рекао, да ће им се држава повећати и на рачун Баварске тиме, што ће се делови јужне Баварске и горњег Пфалца припојити Чехословачкој.

Енглески ратни губитци.

Лондонске вести јављају, да је војни државни секретар поднео званичан извештај о губитцима Енглеске за сво време рата. По томе извештају изнаша број погинулих 658.665 људи; — сви губитци: погинули, рањени, нестали и заробљени изнашају у свему 3 милијуна 49.991 човек.

Италијански краљ у Паризу.

Из Париза јављају, да ће италијански краљ Виктор Емануело током децембра месеца посетити Париз.

Сарајево — нова престоница.

По неким вестима, Сарајево ће бити главни и престони град нове државе Словенаца, Хрвата и Срба. Већ прва велика народна уставотворна скупштина ће бити сазвана у Сарајево.

Колико је у овоме истине, то је за сада још немогуће дознати. Једно је ипак истина, а то је, да су то све само нагађања.

Наредба.

На основу одлуке Српског Народног Одбора као највише власти привремене за Банат, Бачку и Барању овим се позива све грађанство, да се покорава ниже наведеним наредбама:

1. Српски и стран новац.

1) Српски и стран новац не сме се износити преко границе наше области нити са њиме трговати. На граници је уређен строг надзор путника ради кријумчарења, а ко се ухвати да кришом преноси српски и стран новац преко границе, биће кажњен.

2) У трговинама може се српски и стран новац слободно примати по курсу, који ће јављати у свако доба Централни Кредитни Завод и Српска Задружна Банка, где су уређене сталне мењачнице.

2. Старе државне белеге (штемплови)

1. Старе државне белеге угарске за исправе и признанице не могу се више употребљавати. Место прилепљивања тих белега на исправе и признанице, има се исплаћивати у готову новцу пристојба за белеге по досадањем кључу и уносити у благајницу града Новога Сада у корист наше државе.

2. Трговцима и распродајама дувана, које имају и таке белеге на растуривање, у њихову интересу се наређује, да све те белеге старе врате у државно порезно звање и претворе у новац, а тамо ће сва количина белега бити заплењена и стављена ван промета.

Ш. Ношење војничког одела.

1. Сви бивши часници (официри) по позиву и умировљеници (пензионирци) бивше аустроугарске заједничке војске и угарског домобранства позивају се, да се пријаве у великокапетанском редарском звању (градска кућа бр. 1.) где ће добити исказницу (легитимацију) да могу носити војничко одело (униформу) са обележјима (дистинкцијама) без оружја.

2. Бившим резервним часницима и војницима распуштене аустроугарске војске и домобранства *забрањено је носити и оружје и војничке капе;* а могу износити само војничко одело, које је њихова лична својина, али без оружја (динстикција) т. ј. све звезде и друге ознаке морају са одела поскидати.

Ко се горњих наредаба не држи, или се њима навалице опире и покушава да их изигра, биће најстрожије кажњен.

У Новом Саду, 17. (30.) новембра 1918.

Јован Живојновић с. р.
град. начеоник града Новога Сада.

Др. Александар Моч с. р., вел. капетан редарства. Одобрио Српски Народни Одбор. У Новом Саду, 17. (30.) новембра 1918. **Аркадије Варађанин** с. р., потпредседник, **Мита Ђорђевић** с. р., тајник. Видео и одобрио: У Новом Саду, 17. (30.) новембра 1918. **Душан Б. Тодоровић,** с. р., командант места.

Из беседа Џорџа Лојда.

IV.

(Из грвора о државном прорачуну у доњем дому 29. априла 1909.)

Хиљадама мужева, жена и деце трпе данас тако ужасне муке, на какве их ни један судија не би осудио. Они морају да трпе јаде, које једино и искључиво проистичу из таквих околности, које они нису у стању променити. Несталност конјуктуре, промен љивост индустријског рада, разна мода, болест и прерана смрт оца породице. Због ових и слич них околности, чије промене стоје ван сила оних, који их снашају, падају хиљаде и милијони у најгору беду. Статистика о радничким пензијама нам је изнела читаву војску оваких бедника.

Гдегод сам био у Немачкој: на северу или на југу, и са киме сам год говорио: са послодавцима или са радницима, конзервативцима или либералима, социјалистима или синдикалистима, воће свију класа и свију политичких праваца једнодушно су хвалили успехе радничкога заштитног законодавства. Сви су они захтевали проширење тих закона и нико није тражио укидање истих. Послодавци ми говораху, како они у почетку не хтедоше те нове терете својевољно да снашају, али се од онога доба осведочише о предностима, које им ови издатци доносе, јер је радничко законодав ство у великој мери повисило ниво радничког живота.

Ово је ратни буџет, којим се хоће да се набави новаца за сталну борбу противу сиромаштине и понижености. Верујем и надам се, да ће наши савременици велики део пута учинити још за нашега живота. Напред ка лепшем добу, у коме ће немаштина и понижење тако далеко од нашега народа бити, као вуци, који су некада чинили несигурнима наше шуме.

(Из говора о својини земље и о народу. Љемхуз, 30. јула 1909.)

Својина земље и грунта није само уживање, него је и звање. У прошлости сматрали су то за звање. Па када земљопоседници више не врше одбрану државе у оној мери, којом би се могло осигурати биће неввљника на селу и околици, тада ће наступити време, када ће се под ревизију морати подвргнути приватно власништво земље и грунта. Нема на свету ни једне, па ни најбогатије државе, која би на дуже време трпела на своме телу класу такових лењштина, који се извлаче испод вршења дужности. . .

(Опорезивање индустрије путем земљопоседника. Њукестл, 9. октобра 1909.)

Земљопоседници не припадају ни једном народу. Они су рођене космополите. Из Јоркшира јављају о једном догађају, који најјасније потврђује њихову интернационалност. Па пошто овај случај оснажава, у пуном смислу објашњава карактер оне порезе, коју ми хоћемо да уведемо, изнећу вам један случај, о ком ми је причао управитељ једнога рудокопа.

Џорџ Лојд је затим испричао, како се на некој земљи надаху открити минералну жилу угља, те је једна индустријска група ступила у преговоре са дотичним поседником земље, да би им овај дао дозволу за тражење угља. Утукли су пола милијона фуната стерлинга, докле најзад наиђоше на богати талог угља. Власник те земље је просто револверисао дотичну индустријску групу и када је напослетку експлоатисање фактички отпочело, власник земље је осигурао себи 3600 круна годишње аренде од једнога јутра. А за аренду простора потребнога за подизање школе и радничких домова тражио је и добио је годишње 240 круна, ма да су на том простору раније једино козе пасле; па шта више, посебну је награду добио и за дозволу отварања једне крчме. Затим наставља:

Па ко су они, који причају о измени устава? Докле је устав осигуравао лордовима ранг, својину и власт, дотле устав није било слободно ни додирнути. Па докле су им осигурани били њихови грунтови за спорт и игре и докле се злочином сматрало и најмање мешање у њихово „право“ и докле су све инсти туције служиле њиховим интересима, донде је устав био свети и неприкосновен. Донде је устав био нешто, што је равноправно са религијом, што се ни прстима није слободне било дотаћи. Али у оном тренутку, у коме парламенат држи смотру над народом у држави, у коме је тренутку парламенат приметио, да и изван двораца и дворова живе људи, који заслужују његову пажњу, то тада сместа треба устав на комаде поцепати.

(О лордовима и јавном мњењу. Уелварт, 17. децембра 1909. године).

Наша је политика — политика развића. Они веле: „дозволите нам уназад ићи“. Не и никада. Буџет их је раскринкао, а раскринкао их је благовремено, да њихову заверу онемогућити можемо. Они бране њихову својину и повластице. Сада су они несрећни због њиховог опћег стања. — То је добра ствар. У мојој домовини нема ништа друго, до један леп планински ланац и ја ћу да вам испричам, на који смо начин ми предвиђали промену времена, а без да смо имали барометар.

На планине смо гледали, па ако се облаци дубоко у долини налажаху, знали смо, да ће хрђаво време бити. Али ако се облаци уздизаху и сакупљаху около планинскога рта, тада смо били убеђени, да имамо очекивати благо и пријатно време.

Данас се облаци из долина уздижу горе ка врховима, високо изнад ниских и понизних кућица народа. Имамо изгледа на лепо и пријатно време!

Маљем.

— Шта мислиш како ће бити Немцима када Французи умарширају кроз триумфалну капију у Берлин?

— Шта мислим?

— Да, да шта мислиш? Није то мала ствар за окрутне и горде раубритере. Срца им морају

Европски рат

XII.

Кроз Пољску.

Један друг ми причао следећи доживљај из рата:

„Ненадним препадом пробили смо руску фронту. Они су се морали брзо повући а пред собом су отерали и грађанство, које се по селима налазило. Ја сам био у извидничком одељењу, које од последњих руских трупа није било тек неколико стотина метара удаљено. Недалеко од Ивангорода стигнемо у једно потпуно празно село. Било нас је седморо. Уђемо у једну кућу. На велико наше изненађење на столу затекнемо тањире у којима је било још топло млеко, насечен хлеб и дрвене кашике, Значи, да су становници још пре неколико тренутака не слутећи шта их чека, мислили да ће код своје куће мирно и спокојно ручати.

— Ех, браћо, није ово коме је речено, већ коме је суђено! — Узвикну један од мојих другова и седе за сто да утоли глад још топлим млеком.

За њим следоваше и остали. Одмах се раскомотисмо. Један од нас, који је био мајстор у кухању а иначе гурман на јелу, одмах изађе у двориште да потражи које пиле, кокошку, петла, пошто му је млеко, како он рече, слаба храна за његев гурмански стомак. Други му опет прискочи у помоћ, трећи распирише жар у огњишту. наслагаше дрва и за тили час је ватра весело пуцкарала. Рад око зготовљења ручка је био другарски подељен. Слога брате све може. За подруг сата је живински паприкаш био готов. А кухар, онај гурман је у лицу се сав запурио и облизујући прсте довикивао с времена на време:

— Охо, што је паприкаш! Све могуће светске куварице не би га могле боље зготовити.

— Лакше море с тим деловима! — Примети му један, видећи га како с времена на време вади из лонца полакухане делове и трпа у уста, уверен да његовом стомаку неће шкодити.

Након часа и по, ручак био је готов. Доста брзо. Ама мени се то много дуже чинило. Биће да то долази из нестрпљења или празног стомака.

Наш кухар таман је насуо у једну велику зделу и поставио је на сто, а ми поседосмо и онај пријатни мирис ми рашири ноздрве, ухватих за кашику, кад одједном отворише се врата . . . У собу уђоше наоружани Руси.

Упустих кашику и зинух од овако непријатног изненађења, а у грлу осетих да ми се нешто припречило па ни пљувачка да кроз грло прође. Празно грло. Ни залогаја нисам имао у усти, ама нешто ми у грлу смета. Да, да то тако хоће нарочито када се човек овако пријатно изненади.

Мислио сам... Свашта сам мислио, само да ћу паприкаш јести, то нисам мислио.

Руси како уђоше у собу одмах прислонише пушке у угао крај довратка. А онај што је први ушао, са пријатним осмехом пружи ми руку:

— Здравствуј товариш!...

Ја се откравих и погледах на зделу, из које се живински паприкаш пушио. А у исти мах ми у грлу нешто лакну. Дођох к себи, а моји другови, који у оном тренутку беху бледи, добише неку живу, ружичасту боју.

Руси поседаше.

И један од њих нам исприча, да су при повлачењу скрили се у подрум, да спасу животе своје од артиљеријске ватре, која је била сконцентрисана на оном месту, куда су они морали проћи.

Узајамну срећу и задовољство испољисмо тада тиме, што смо паприкаш другарски са Русима, баш као прави товариши и смирили.

Након краћег времена, када пристигоше први одреди наше војске, дојакошњи наши другови постадоше — заробљеници.

Павле Татић.

попуцати од срама и стида.

— Море какав стид и срам!.. Тога они нису никада ни имали. Кроз њихов дебели образ срам и стид није моћан, нема снаге да пробије.

— Не, не, боље реци срама и стида у опште и немају те је ради тога сасвим и природно да им се срам и стид на лицу и не испољује.

— То је тачно! То је логично!

— А да ће им се срца цепати у то верујем...

— Па и право је. Милијунима срца и они раздераше; па треба и они за будућност да осете како је то живети са срцем — подераним.

*

— Шта хоће Мађари са оним обећањима?

— Не шта хоће, већ шта мисле са оним обећањима народу?

— Е, па рецимо, шта мисле?

— Мисле то, да је народ и данас после горко и крваво стеченог искуства, још детињаст и да верује у обећања. Деца нисмо, па се обећањима недамо варати. Ко је незрео, нека им верује а ми знамо да је: „Обећање лудом радовање.“

— Потпуно!.. Слажем се с тобом. И нећу да се убројавам у — лудаке.

Бајле Лолић

Штампарија „Слобода“ Нови Сад.

СИТНИ ОГЛАСИ.

(За ствари под овом рубриком не одговара администрација и уредништво овог листа).

2 куће на продају. Петефијева улица број 99. и Богданова улица 31. Ближа извешћа у Богдановој улици број 9.
43 3—3

Траже се два ципеларска помоћника. Милош Златар, Андрашијева улица број 9. 53 2—2

Соба са намештајем и послугом за господина самца тражи се. Пријавити администрацији „Слободе“ под шифром „Самац“. 54 2—3

Број 32676.
адм. 1918.

Објава

грађанима града Новог Сада.

Потписани по одлуци Српског Народног Одбора позивам овим све грађане нашега града, да што пре уплате неуплаћену порезу, да би се могле подмирити народне потребе. Уверен сам, да ће наш народ са најбољом вољом одговорити овом позиву и неће чекати никаква примеравања.

Савет града Новог Сада 17. (30.) новембра 1918. год.

Јован Живојновић с. р.
55 2—3 начеоник града Новог Сада.

Другови, читајте Слободу!

Огласе

прима администрација листа према утврђеном ценовнику.

ЈЕДИНА СРПСКА ТРГОВИНА ПАРФИМЕРИЈСКИХ, КОЗМЕТИЧКИХ, ФОТОГРАФСКИХ И ТОАЛЕТНИХ ПРИБОРА

„ХИГИЕА“

у Новом Саду, Кошут Лајошева улица број 30,. у згради поред римокатоличке цркве.

Изврсно средство за полепшавање и неговање лица, косе, зуба, руку, као и разних прибора за божићне поклоне, за тоалету и маникирање, као и разних парфима.

Умољавам п. н. грађанство Новога Сада и околине да ме као младог Србина потпомогну и поклоне поверење.

Послуга брза и тачна, цене умерене. На велико знатан попуст.

С одличним поштовањем
45 3—10 КОСТА ЖИВОЈНОВИЋ.

Ђока Пушић

ћурчија

Нови Сад, Ћурчијска ул.

препоручује своје велико стовариште ћурчијске робе.

Послуга тачна.
Цене умерене.

Поштованој публици Новог Сада и околице стављам до знања, да сам се вратио из војске, те отпочео рад у моме

ЗУБАРСКОМ АТЕЉЕУ

Израда зуба у злату по специјалној методи. Вађење зуба без бола..
34 5—12

Уметање зуба за један дан!

Своје своме! **Ординира цео дан.** ЦЕНА УМЕРЕНА. **Е. БЛАШКО** зубни лечник. Нови Сад, Главна ул. 28. **Своје своме!**

На продају.

Новосадска Главна Војна Станица објављује, да ће на дан 25. новембра ове године путем јавне лицитације продавати:

500 ком. говеђих кожа, бело прће за плетење корпи и лан омлаћен.

Лицитација ће бити у згради станичној и почеће у 5 часа по подне.

Интересанти могу ствари, које се продају, видити у Дунђерсковом млину.

Продаја се условљава одобрењем команданта дунавске дивизије.

Од стране Новосадске Главне Војне Станице 14. новембра 1918. године. 45 3—3

Важно!

Српско организовано радништво добија у трговини

ДУШАНА С. МОНАШЕВИЋА

Нови Сад, Ћурчијска улица,

сву мушку модну робу по сниженим ценама.

ЗА МОЈУ ТРГОВИНУ

БОЈА, ЛАКА И ЧЕТАКА

потребујем **ШЕГРТА** из боље куће уз стан и храну.

Василије Милошевић
Нови Сад, Кошут Лајошева улица број 1.
32 3—5

Дајем на знање својим пошт. муштеријама, да сам са фронта стигао и поново отворио

МЕСАРСКУ РАДЊУ

У ДУНАВСКОЈ УЛИЦИ БРОЈ 24.

С поштовањем **Стеван Јониц.**

50 2—2

Хартије од вредности

као и обвезнице ратног зајма по НАЈБОЉОЈ ЦЕНИ купује:

БАНКАР ВИГ.

49. 2—2

Част ми је известити штовано грађанство, да сам своју радњу поново отворио и да примам у ову струку све спадајуће послове.

С поштовањем
МОРИЦ ФАРКАШ
мушки кројач
52 1—3 Кошутова улица 27.

Tisztelettel éttesitem a n. é. közönséget, hogy üzletemet ujból megnyitottam és a szakmámba vágó összes munkákat vállalok.

Tisztelettel
FARKAS MÓR
uri szabó
Kossuth Lajos-u. 27.

ПРОМЕТНО ДЕОНИЧАРСКО ДРУШТВО У НОВОМЕ САДУ.

КО ЖЕЛИ ДА КУПИ ИЛИ ПРОДА И ТО: КУЋУ, ЗЕМЉУ, ТРГОВАЧКУ ИЛИ ЗАНАТЛИЈСКУ РАДЊУ, ТЕ МА КАКОВЕ ВРСТЕ РОБЕ И СИРОВИНУ, ДАЉЕ: КО ЖЕЛИ, ДА СВОЈУ УШТЕЋЕВИНУ, МАЊИ ИЛИ ВЕЋИ КАПИТАЛ ПРЕМА ДАНАШЊЕМ ВРЕМЕНУ НАЈБОЉЕ УКАМАТИ И ОСИГУРА, НЕКА СЕ ОБРАТИ НА

ПРОМЕТНО ДЕОНИЧАРСКО ДРУШТВО.

ЦЕНТРАЛА: НОВИ САД
МАРКОВИЋЕВА, ПРЕЋЕ ВИНКЛЕРОВА ПАЛАТА
ТЕЛЕФОН БРОЈ 297 И 311.

ФИЛИЈАЛЕ: СТАРИ ФУТОГ, ПЕТРОВАРАДИН, ТИТЕЛ.

ПИСМЕНА И УСМЕНА ОБАВЕШТЕЊА ДАЈЕМО СВАКОМЕ ДРАГОВОЉНО И БЕСПЛАТНО.
5, 5—

Ширите нашу штампу.